

O výskyte a hniezdení húsky štíhlej (*Alopochen aegyptiaca*) na Slovensku

On occurrence and breeding of the Egyptian Goose (Alopochen aegyptiaca) in Slovakia

Samuel PAČENOVSKÝ¹ & Andrea LEŠOVÁ^{2,3}

¹ Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, Správa Chránenej krajiny Ponitrie a Chránenej krajiny Dunajské luhy, pracovisko Bratislava, Karloveská 63, 841 04 Bratislava, Slovensko; e-mail: samuel.pacenovsky@sopsr.sk

² Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, Tajovského 28B, 974 01 Banská Bystrica, Slovensko

³ Technická univerzita vo Zvolene, T. G. Masaryka 24, 960 01 Zvolen, Slovensko

Abstract. Since the first occurrence of the Egyptian Goose (*Alopochen aegyptiaca*) in Slovakia in 1993, a significant increase in its abundance has been recorded, until end of 2019 as many as 103 observation records were found, from year 2007 several new records appear almost annually. The first breeding was confirmed in 2014, next two cases in 2015 and 2017. In 2019, the fourth breeding was documented in the city of Bratislava – at the Kuchajda lake, with recorded agonistic behaviour against Mallards (*Anas platyrhynchos*). Further spread of the Egyptian Goose, considered an invasive species in the EU, is envisaged also in Slovakia. Possible negative influence of the species on autochthonous avifauna is discussed.

Key words: Egyptian Goose, invasive alien species, distribution, Slovakia

Prirodzeným areálom rozšírenia húsky štíhlej je Afrika, južne od Sahary (Brown et al. 1982). Osídľuje aj údolie rieky Níl až po Egypt, od čoho je odvodený aj jej anglický názov (Egyptian Goose). Jej populáciu tvorí viac ako 500 000 jedincov (Banks et al. 2008). V 17. storočí bola introdukovaná na Britské ostrovy. V kontinentálnej časti Európy sa vo voľnej prírode začala húska štíhla objavovať koncom 19. storočia najskôr v prímorských štátoch, vo Francúzsku (r. 1800), v Nemecku (r. 1866), Belgicku (r. 1870), Poľsku (r. 1877), odkiaľ sa postupne začala šíriť do južnejších oblastí (Kampe-Persson 2010). V strednej Európe sa začali jedince vo voľnej prírode vyskytovať až v druhej polovici 20. storočia a hniezdiace

páry až v posledných desaťročiach 20. storočia a začiatkom 21. storočia.

Húska štíhla (*Alopochen aegyptiaca*, Linnaeus 1766) je v Európe považovaná za nepôvodný invázny druh, ktorého populácia tu dosahuje desiatky tisíc párov; len v Holandsku, kde jej populácia narastá najvýraznejšie, žilo po r. 2010 už vyše 50 000 jedincov (Lensink 2010, Gyimesi & Lensink 2010). V súčasnosti sa vyskytujú populácie vzniknuté z jedincov uniknutých zo zajatia vo Veľkej Británii, v Holandsku, Belgicku, Francúzsku, Nemecku, Dánsku (Kampe-Persson 2010) a druh bol zistený aj v Českej republike (v roku 1979; Schröpfer et al. 2011), vyskytol sa aj v Rakúsku, Maďarsku a Poľsku. V Poľsku je evidované prvé hniez-

denie od r. 2007, v Českej republike bolo prvé dokázané hniezdenie v r. 2008 (Bauer-Woog 2008, Kampe-Persson 2010).

Druh preferuje biotopy s otvorenou vodnou plochou, nízkym trávnyim porastom s výskytom potenciálne vhodných miest na zahniezdenie. Hniezdo je situované na zemi, ale aj v dutinách starých stromov, ale bolo nájdené aj na rôznych stavbách či zrúcaninách v blízkosti vôd. Hniezdo si stavia z trstiny a stebiel rôznych rastlín (Kalivodová & Kalivoda 2014).

Na Slovensku bola húska štíhla po prvýkrát zaznamenaná v máji a začiatkom júna 1993 (1 ex.) na Hrušovskej zdrži pri Hamuliakove (Kalivodová & Darolová 1998; Nevfelová & Becková 2015; Tab. 1). Existujúci filmový doklad nebol posudzovaný faunistickou komisiou. Ďalší výskyt pochádza z vodnej nádrže Hričov (Ferulík in Karaska 1998), kde bol pozorovaný 1 ex. 5. 6. a 18. 6. 1996. Pozorovanie bolo akceptované Faunistickou komisiou Slovenskej

ornitologickej spoločnosti/BirdLife Slovensko s tým, že išlo s najväčšou pravdepodobnosťou o jedinca uleteného zo zajatia resp. o jedinca z polodivých populácií západoeurópskeho pôvodu (Danko & Karaska 2002). Šrank (2008) zaradil spočiatku húsku štíhlu na základe jej prvých výskytov na Slovensku do kategórie E, kde spadajú taxóny vyskytujúce sa na území Slovenskej republiky, pričom s najväčšou pravdepodobnosťou alebo s určitosťou možno vylúčiť ich prirodzený pôvod (patria sem predovšetkým úniky zo zajatia); tieto taxóny sa nepočítajú do avifauny Slovenska. Pod vplyvom ďalších pribúdajúcich výskytových údajov však neskôr bola húska štíhla preradená do kategórie C (Kvetko & FK SOS/BirdLife Slovensko 2013), kde patria introdukované taxóny, ktoré na území Slovenskej republiky vytvárajú samostatne sa udržiavajúce hniezdne populácie, alebo k nám zaletujú z takýchto populácií v zahraničí. Od r. 2007 boli už zist'o-

Tab. 1. Prvé zaznamenané výskyty a prípady hniezdenia húsky štíhlej (*Alopochen aegyptiaca*) na Slovensku. Hniezdenie je označené hviezdíčkou.

Table 1. First recorded occurrences and breeding cases of the Egyptian Goose (*Alopochen aegyptiaca*) in Slovakia. Breeding is denoted with the asterisk.

Dátum / Date	Lokalita / Locality	Súradnice / Coordinates	Pozorovateľ, zdroj / Observer, source	Poznámky / Notes
1993, jún / June	Hrušovská zdrž (Hamuliakovo)	48° 02' 22" N, 17° 14' 04" E	Kalivodová & Darolová (1998)	1 ex. / ind.
1996, jún / June	Hričov, vod. nádrž	49° 14' 49" N, 18° 41' 43" E	Ferulík in Karaska (1998)	1 ex. / ind.
11. 3. 2007	Piešťany – Sĺňava	48° 58' 09" N, 17° 08' 49' 01" E	P. Kaňuščák	1 ex. / ind.
27. – 28. 10. 2007	Borčice, Dubnické štrkovisko	48° 58' 15.02" N, 18° 08' 55.01" E	Š. Benko	1 ex. / ind.
7. 4. 2009	Vysoká pri Morave, Devínske jazero	48° 18' 13" N, 16° 54' 56" E	J. Svetlík, R. Jureček	4 ex. / ind.
27. 5. 2010	Milhostov (okr. Trebišov)	48° 40' 17" N, 21° 43' 10" E	P. Chrašč, S. Pačénovský, M. Repel	2 ex. / ind.
18. 4. 2011	NPR Senianske rybníky	48° 41' 48" N, 22° 04' 28" E	P. Chrašč	1 ex. / ind.
2012, jún – júl / June–July	Drahovce + Piešťany	48° 30' 46" N, 17° 48' 31" E	R. Kvetko, E. Kalivodová, P. Kalivoda et al.	2 ex. / ind.
7/22/2013	Gabčíkovo, vodné dielo	48° 00' 40" N, 17° 17' 02" E	R. Kvetko	1 ex. / ind.
*2014, apríl / April	Piešťany, Sĺňava	48° 58' 09" N, 17° 08' 49' 01" E	P. Kaňuščák	pár vyviedol 11 mláďat / pair with 11 goslings
2015, apríl / April	Vysoká pri Morave, Devínske jazero	48° 18' 13" N, 16° 54' 56" E	R. Jureček, J. Svetlík	2 ex. / ind.
*2015, september	Jakubov, štrkovisko	48° 24' 27" N, 16° 54' 56" E	P. Fusek, R. Jureček	pár vyviedol 5 mláďat / pair with 5 goslings
2016, zima / winter	Záhorie + Považie		M. Mišík, R. Jureček, J. Svetlík	viacej jedincov; zimovanie / more individuals; wintering
2017, apríl, máj / April, May	Dubnické štrkovisko	48° 58' 15.02" N, 18° 08' 55.01" E		2 ex. / ind.
*2017	Jakubov, štrkovisko	48° 24' 27" N, 16° 54' 56" E	R. Jureček, T. Danišovičová	pár s mláďatami / pair with goslings
*2019, júl / July	Bratislava, Kuchajda	48° 10' 05" N, 17° 08' 53" E	J. Kaľavský, S. Pačénovský, J. Šchvarcová	pár vyviedol 6 mláďat / pair with 6 goslings

vané a schvaľované faunistickou komisiou pri Slovenskej ornitologickej spoločnosti/BirdLife Slovensko takmer každoročne výskyt jedinca až do súčasnosti (Šrank 2008; Šrank 2009; Kvetko & Šrank 2012; Kvetko & FK SOS/BirdLife Slovensko 2015, 2016, 2017, 2018), predovšetkým zo západného Slovenska (Sĺňava pri Piešťanoch, Dubnické štrkovisko, Devínske jazero, rieka Váh pri Drahovciach neďaleko Piešťan, na VD Gabčíkovo na Dunaji a inde). Neskôr bol zistený výskyt druhu aj v r. 2010 na východnom Slovensku, na poli pri toku Trnávky pri Milhostove (Šrank 2011), v NPR Senné rybníky v roku 2011 (Kvetko & Šrank 2012), ďalej bola pozorovaná najčastejšie na vodnej nádrži Sĺňava (2007), na Záhorí bola doteraz pozorovaná v r. 2009 pri Devínskom jazere na lokalite Majsterka v počte 4 jedincov (Kvetko & FK SOS/BirdLife Slovensko 2013). Najnovšie sa eviduje výskyt húsky štíhlej aj z okolia Martina z r. 2020 (Apfelová, pers. comm).

Doteraz, v posledných rokoch, boli na Slovensku zaznamenané preukázateľne 4 prípady zahniezdenia v prírode, všetky prípady sú uvedené v Tab. 1. Prvý prípad hniezdenia bol zistený a zdokumentovaný v roku 2014 na vodnej nádrži Sĺňava pri Piešťanoch, kde vyviedol hniezdiaci pár 11 mláďat. Ďalšie hniezdenie bolo zistené v roku 2015 na Jakubovskom štrkovisku, kde pár vyviedol 5 mláďat. Tretí prípad hniezdenia bol zistený na rovnakej lokalite v roku 2017. V poradí štvrtý prípad zahniezdenia a prvý prípad z Bratislavy bol zistený v roku 2019 priamo v meste, na jazere Kuchajda (obr. 1). Tunajší hniezdiaci pár vyviedol 6 mláďat, avšak jedno mláďa uhynulo v priebehu júla 2019 a ďalšie mláďa sa stratilo v marci 2020, pravdepodobne boli predované. Voči ľuďom sa správali húsky štíhle pomerne krotko, úniková vzdialenosť bola minimálna, len niekoľko metrov, pred ľuďmi unikali len veľmi neochotne a to únikom do vody, avšak odplávali iba o niekoľko desiatok metrov ďalej a opätovne pristávali na brehu. Hniezdenie bolo monitorované zamestnancami Štátnej ochrany prírody Slovenskej republiky. Hniezdiaci pár húsky štíhlej sa vyznačoval veľmi agresív-



Obr. 1. Húska štíhla (*Alopochen aegyptiaca*), samec s mláďatami, Bratislava, jazero Kuchajda, august 2019. Foto: S. Pačenovský.

Fig. 1. Egyptian Goose (*Alopochen aegyptiaca*), male with goslings, Bratislava, Kuchajda lake, August 2019. Photo by S. Pačenovský.

ným správaním voči inému vodnému vtáctvu, predovšetkým voči kačiciam divým (*Anas platyrhynchos*) najmä v hniezdnom období ale aj mimo neho; agresivita sa prejavovala tak, že húsky usmrtili inkubujúcu samicu kačice divej (neustálym napádaním kačice zobákom) a vytlačili všetky kačice divé (asi 60 jedincov) postupne z celej vodnej plochy jazera Kuchajda. Pre časté, s týmto spojené sťažnosti miestnych obyvateľov aj samosprávy boli koncom zimy 2019/2020 niektoré jedince odchytené. Postupne bola odchytená samica z hniezdiaceho páru, neskôr aj 4 odrastené mláďatá. Odchyt prebehol na neďalekom Štrkoveckom jazere, kam sa jedince v priebehu zimy 2019/2020 premiestnili. Jedince sú umiestnené trvale v zajatí, neuvažuje sa s ich opätovným vypustením do prírody, vzhľadom k inváznej povahe tohto druhu zúbkozobca, jeho agresivite a súvisujúcimi ohrozeniami pre iné, voľne žijúce druhy vodných vtákov. Dospelý samec z páru z jazera Kuchajda doteraz odchytený nebol, avšak jeho výskyt z lokality už dlhší čas nebol hlásený a tento jedinec pravdepodobne túto lokalitu opustil. Celkove do októbra 2019 bolo evidovaných v zozname vzácnych ornitologických pozorovaní podliehajúcich hláseniu Faunistickej komisii 59 záznamov (Aves Symphony 2019) a v databáze Birding Slovakia 103 záznamov húsky štíhlej (Birding Slovakia 2019).

Je predpoklad, že sa veľkosť populácie ako aj areál rozšírenia húsky štíhlej bude aj v ďalších rokoch rozširovať a tým jej potenciálny negatívny vplyv narastať či už v podobe kompetície s inými zúbkozobcami, či s inými vodnými vtákmi, prípadne hrozí aj riziko hybridizácie s inými, príbuznými druhmi (Banks et al. 2008).

Na húsku štíhlu sa vzťahuje „Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1143/2014 z 22. októbra 2014 o prevencii a manažmente introdukcie a šírenia invázných nepôvodných druhov, vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) 2016/145“ zo 4. februára 2016, ktorým sa prijíma zoznam invázných nepôvodných druhov vzbudzujúcich obavy Európskej únie a ktoré sú implementované do národnej legislatívy a to zákonom č. 150/2019 Z. z., o prevencii a manažmente introdukcie a šírenia invázných nepôvodných druhov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Podľa vykonávacej vyhlášky Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 450/2019 Z. z., ktorou sa ustanovujú spôsoby a podmienky odstraňovania invázných nepôvodných druhov, je možné predmetné jedince invázneho druhu individuálne odchytiť alebo uloviť, pričom pri odchYTE, usmrtení a nakladaní s jedincami je potrebné postupovať v súlade so zákonom č. 274/2009 Z. z. o poľovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a vyhlášky Ministerstva pôdohospodárstva Slovenskej republiky č. 344/2009 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon o poľovníctve v znení neskorších predpisov.

Ohrozenie v podobe hybridizácie je zaznamenané s hrivnatkou vzpriamenou (*Neochen jubata*), v zajatí a vo voľnej prírode boli pozorované hybridy s kačicou divou (*Anas platyrhynchos*), kazarkou hrdzavou (*Tadorna ferruginea*) a berniklou veľkou (*Branta canadensis*) ako aj s domácimi husami (Banks et al. 2008) a domácimi kačicami (Callaghan & Brooks 2016). Hybridizácia s pôvodnými druhmi môže ohroziť ich prežitie (Banks et al. 2008). Vplyv na biodiverzitu je výrazný v rámci podobných topických a trofických nárokov s kačicou divou (*Anas platyrhynchos*) a lyskou

čiernou (*Fulica atra*). Boli zaznamenané aj ohrozenia v podobe konkurencie o hniezdiská v hniezdnom období a to s plamienkou driemavou (*Tyto alba*), dokonca aj s dennými dravecami, ako napr. hajou tmavou či červenou – *Milvus migrans*, *M. milvus* (Gyimesi & Lensink 2010).

Bratislavský hniezdny pár sa správal agresívne voči iným vtákom, predovšetkým voči kačiciam divým. Agresívne správanie sa prejavovalo tým, že obidva dospelce opakovane útočili na kačice divé, inkubujúcu samicu kačice divej usmrtili priamo na hniezde. Podobné prípady agresívneho správania, prejavujúce sa rozličným spôsobom: agresívnou ochranou svojho teritória, napádaním či zabíjaním iných vtákov, elimináciou či znížením počtu mláďat iných druhov vtákov hniezdiacich v okolí, prípadne snahou obsadiť hniezdo iného vtáčieho druhu sú známe aj z iných krajín, napr. z Holandska, kde bolo napríklad popísané ako húska štíhla utopila 4 mláďatá húsky pestrej (Wymenga 1999), z Belgicka, ale aj z Afriky, odkiaľ boli popísané agresívne strety húsky štíhlej s viacerými druhmi dravcov a vodných vtákov, či z USA, kde sa vyskytuje tiež ako invázny druh (Van Ee 1963, Gyimesi & Lensink 2010, Koeslag 2012, Martins 2012, Callaghan & Brooks 2016, Thompson et al. 2019). Z literatúry je teda agresívna povaha húsky štíhlej známa, aj keď individuálne rozdiely sú možné a nie všetky hniezdiace páry sa musia správať rovnako ako bratislavský pár. I napriek tomu vzbudzuje nesporné šírenie a zvyšovanie početnosti húsky štíhlej na Slovensku isté obavy ohľadom možného negatívneho dopadu tohto javu na iné, autochtónne druhy vodných vtákov.

Literatúra

- AVES SYMPHONY 2019: *Alopochen aegyptiaca*. — <http://aves.vtaky.sk/index/> Navštívené 31. 10. 2019.
- BANKS A. N., WRIGHT L. J., MACLEAN I. M. D., HANN C. & REHFISCH M. M. 2008: Review of the status of introduced non-native waterbird species in the area of the African-Eurasian Waterbird Agreement – Update British Trust for Ornithology, Norfolk.

- BAUER H. G. & WOOG F. 2008: Nichtheimische Vogelarten (Neozoen) in Deutschland, Teil I: Auftreten, Bestände und Status. — *Vogelwarte* 46: 157–194.
- BIRDING SLOVAKIA 2019: *Alopochen aegyptiaca*. — <http://www.birding.sk/index.php?lang=sk>. Navštívené 31. 10. 2019.
- BROWN L., URBAN K. & NEWMAN P. 1982: *Birds of Africa*. Vol. I. — Academic Press, London & New York.
- CALLAGHAN C. T., BROOKS D. M. 2016: Ecology, behavior, and reproduction of invasive Egyptian Geese (*Alopochen aegyptiaca*) in Texas. — *Bulletin of the Texas Ornithological Society* 49(1–2): 37–45.
- DANKO Š. & KARASKA D. 2002: Kazarka štihla (*Alopochen aegyptiaca*). — P. 641. In: DANKO Š., DAROLOVÁ A. & KRÍŠTÍN A. (eds.): Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- GYIMESI A. & LENSINK R. 2010: Risk analysis of the Egyptian Goose in the Netherlands. — Bureau Waardenburg, Wageningen.
- KALIVODOVÁ E. & DAROLOVÁ A. 1998: Vtáky slovenského úseku Dunaja a Žitného ostrova. — Združenie pre rozvoj krajiny ekológie Biosféra, Bratislava.
- KALIVODOVÁ E. & KALIVODA P. 2014: Zahniezdi húska štihla aj na Záhorí? — *Záhorie* 23: 13–15.
- KAMPE-PERSSON H. 2010: Occurrence of Egyptian Goose *Alopochen aegyptiacus* in Europe. — *Goose Bulletin* 10(5): 34–38.
- KARASKA D. 1998: Zimné sčítavanie vodného vtáctva na Orave v rokoch 1993 – 1998. — *Zborník Oravského múzea* 15: 175–182.
- KOESLAG A. 2012: Black Sparrowhawk lost battle against Egyptian Geese. — *Ornithological observations*. Vol. 3: 44–45.
- KVETKO R. 2013: 13. správa Faunistickej komisie Slovenskej ornitologickej spoločnosti/BirdLife Slovensko. — *Tichodroma* 25: 85–93.
- KVETKO R. & FK SOS/BIRDLIFE SLOVENSKO 2014: 14. správa Faunistickej komisie Slovenskej ornitologickej spoločnosti/BirdLife Slovensko. — *Tichodroma* 26: 97–106.
- KVETKO R. & FK SOS/BIRDLIFE SLOVENSKO 2015: 15. správa Faunistickej komisie Slovenskej ornitologickej spoločnosti/BirdLife Slovensko. — *Tichodroma* 27: 128–135.
- KVETKO R. & FK SOS/BIRDLIFE SLOVENSKO 2016: 16. správa Faunistickej komisie Slovenskej ornitologickej spoločnosti/BirdLife Slovensko. — *Tichodroma*: 106–113.
- KVETKO R. & FK SOS/BIRDLIFE SLOVENSKO 2017: 17. správa Faunistickej komisie Slovenskej ornitologickej spoločnosti/BirdLife Slovensko. — *Tichodroma* 29: 42–48.
- KVETKO R. & FK SOS/BIRDLIFE SLOVENSKO 2018: 18. správa Faunistickej komisie Slovenskej ornitologickej spoločnosti/BirdLife Slovensko. — *Tichodroma* 30: 80–87.
- KVETKO R. & ŠRANK V. 2012: 12. správa Faunistickej komisie Slovenskej ornitologickej spoločnosti/BirdLife Slovensko. — *Tichodroma* 24: 102–108.
- LENSINK R., VAN HORSEN P. W. & DE FOUW J. 2010: Faunabeheerplan zomerganzen Zuid-Holland. Hoofddocument bij zeven regioplannen. — Bureau Waardenburg bv, Culemborg.
- MARTINS M. 2012: Possible attempt by Egyptian Geese *Alopochen aegyptiaca* to displace Verreaux's Eagles *Aquila verreauxii* from their nest. — *Gabar* 24: 44–47.
- NEVŘELOVÁ B. & BECKOVÁ M. 2015: Invázne druhy živočíchov na Slovensku – pôvod, šírenie, opatrenia. Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava.
- VAN EE C. A. 1963: Egyptian Goose (*Alopochen aegyptiacus*) occupying Hamerkop nest. — *Ostrich* 34: 252.
- ŠRANK V. 2008: 8. správa Faunistickej komisie Slovenskej ornitologickej spoločnosti/BirdLife Slovensko. — *Tichodroma* 20: 177–179.
- ŠRANK V. 2009: 9. správa faunistickej komisie Slovenskej ornitologickej spoločnosti/BirdLife Slovensko. — *Tichodroma* 21: 111–119.
- ŠRANK V. 2011: 11. správa faunistickej komisie Slovenskej ornitologickej spoločnosti/BirdLife Slovensko. — *Tichodroma* 23: 77–79.
- SCHRÖPFER L., VERMOUZEK Z., ŠÍREK J. & STOLARCZYK J. 2011: Výskyt a hnízdění husice nilské (*Alopochen aegyptiacus*) v České republice v letech 1979 až 2009. — *Sylvia* 47: 67–75.
- THOMPSON L., HICKMAN C., DAVIES J. P., FERN F. & DOWNS T. C. 2019: A review of the use of birds' nests by Egyptian geese, including a breeding attempt in a hooded vulture nest. — *African Zoology* 54: 169–173.
- WYMENGA E. 1999: Nijlgans *Alopochen aegyptiacus* verdrikt jonge Bergeenden Tadorna tadorna. — *Limosa* 72: 106–107.

Došlo: 7. 6. 2020
 Prijaté: 18. 11. 2020
 Online: 28. 2. 2021